

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 58.053.047
Тернопільського національного
педагогічного університету ім. В. Гнатюка
доктору педагогічних наук, професору
ТЕРЕЩУКУ Григорію Васильовичу

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Пристапи Євгенія Никодимовича про дисертацію Івегеша Андрія Васильовича
«Діяльність педагогічного ліцею спортивного профілю в Україні (1991–
2023 рр.)» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 Освітні/Педагогічні науки**

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з галузевими темами, планами. Серед основних напрямів удосконалення освітнього процесу в різних закладах, в тому числі ліцеях спортивного типу, важливо досліджувати історію культурно-виховних традицій українського народу. Аналіз процесу становлення та розвитку ліцеїв дав змогу висвітлити низку суттєвих питань історії педагогіки щодо виділення характерних хронологічних періодів, показників розвитку системи освіти, діяльності ліцеїв, особливостей їх розвитку в педагогічній теорії та історії тощо. У дослідженні реалізовано методологічний принцип історизму, що надає можливість вивчення еволюції системи освіти, враховувати соціально-економічні та політичні передумови становлення ліцейної освіти в Україні. Проведено аналіз та узагальнення великої кількості історико-педагогічних праць, які розкривають різні аспекти діяльності ліцеїв в Україні, а також контекст, у якому відбувався цей процес. З часу відновлення діяльності ліцею в Україні на початку дев'яностих років минулого століття з'явилися наукові праці, що присвячені вивченню освітнього процесу сучасних ліцеїв.

Незважаючи на значну кількість наукових праць із вказаної проблематики, історико-педагогічних джерел та нормативних документів, актуальність теми також детермінована низкою суперечностей між: соціальним замовленням на розвиток

профільної освіти (ліцейної) і традиційними способами організації освітнього процесу; вагомими науковими здобутками минулого щодо фізичного виховання молоді та недостатньою їх екстраполяцією в сучасний освітній простір; усвідомленням педагогами важливості створення ефективного спортивно орієнтованого освітньо-розвивального середовища і недостатнім рівнем педагогічного забезпечення організації освітнього процесу в умовах ліцею.

Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки і менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретичні та методичні засади підготовки педагогічних та наукових кадрів до інноваційної діяльності в закладах освіти» (державний реєстраційний номер 0120U101844). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 6 від 23.12.2019 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Достовірність висновків і результатів, що отримані автором роботи, ґрунтуються на основі використання комплексу методів науково-педагогічного дослідження, що забезпечило можливість чітко сформулювати науковий апарат, висновки до розділів та загальні висновки. Отримані результати дисертації конкретні і повністю відповідають зазначеним завданням дослідження.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційної роботи. Достовірність наукових положень забезпечена чіткістю і логікою постановки мети і завдань роботи, теоретико-методологічними положеннями концепції сучасної освіти, методології історико-педагогічного дослідження, комплексом дослідницьких методів. Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що:

– вперше: – урахувуючи принцип історизму для визначення особливостей діяльності ліцеїв в умовах незалежної України (з 1991 р.), здійснено цілісний історико-педагогічний аналіз передумов становлення ліцейної освіти на українських землях (поч. ХІХ–1991 рр.), що забезпечило можливість обґрунтувати періодизацію її розвитку: 1805–1820 рр. (період зародження); 1820–1870 рр. (період формування

науково-теоретичних основ фізичного виховання); 1870 – 1920 рр. (створення і функціонування фізкультурно-патріотичних спортивних організацій); 1920–1939 рр. (мілітарно-ідеологічний період); 1940–1991 рр. (становлення фізкультурної освіти в умовах радянського часу); - виокремлено сучасний етап (1991–2023 рр.) розвитку ліцеїв спортивного профілю як частини європейського освітнього простору; - виявлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови підвищення ефективності освітнього процесу ліцею спортивного профілю в неперервній освітній системі (формування мотиваційної налаштованості на успішну діяльність у навчанні і спорті; вдосконалення змісту підготовки ліцеїстів на основі реалізації міжпредметних зв'язків; організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності в процесі вивчення спецкурсів «Спорт проти булінгу», «Спорт заради розвитку»; - розроблено прогностичну модель організації діяльності педагогічного ліцею спортивного профілю, що охоплює концептуальний (цільовий), змістовий, технологічний та результативний складники; - визначено структуру спортивно орієнтованого освітньо-розвивального середовища педагогічного ліцею спортивного профілю, яка містить такі складники: соціально-особистісний, матеріально-технічний, інформатично-методичний, спортивно-тренувальний; – подальшого розвитку набули обґрунтування особливостей функціонування ліцею як закладу профільної підготовки молоді, зміст та організаційні форми науково-методичної діяльності в педагогічному ліцеї.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що: розроблено та впроваджено навчально-методичний комплекс (навчальна програма, календарно-тематичне планування, зразки планів-конспектів занять, плани роботи гуртків фізкультурно-оздоровчого циклу); удосконалено структуру навчального плану та навчальних програм з профільних предметів для педагогічного ліцею, форми і методи організації профільного навчання старшокласників. Матеріали дисертаційного дослідження можуть використовуватися в освітньому процесі ліцеїв для спортивної та психолого-педагогічної підготовки учнів і перепідготовки педагогічних кадрів у закладах вищої освіти, інститутах післядипломної педагогічної освіти, під час організації діяльності школи молодого директора.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Тернопільського навчально-виховного комплексу «Школа-ліцей №6 ім. Н. Яремчука» Тернопільської міської ради (довідка про впровадження №1 від 28.08.2020), Тернопільського педагогічного ліцею спортивного профілю Тернопільської міської ради (довідка про впровадження №3 від 27.01.2022), Тернопільського академічного ліцею «Генезис» Тернопільської міської ради (довідка про впровадження №1 від 31.08.2022).

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 320 сторінок, з них – 177 сторінок основного тексту. На думку автора, система освіти в ліцеях України має тривалу історію розвитку з характерними ознаками для кожного періоду. Саме за такого підходу – вікової 109 періодизації та поетапності розвитку системи ліцейної освіти на українських теренах – доцільно відображати розвиток ліцеїв спортивного профілю, адже їх створення базується на культурно-освітніх історико-педагогічних надбаннях минулого, що і забезпечує якісну і цілісну хронологічну послідовність, її реконструкцію й відображеність у контексті нашого дослідження. Відображення розвитку освітньо-спортивного закладу як унікального явища в історії українського шкільництва, на нашу думку, повинно узгоджуватися не лише з періодизацією становлення і розвитку ліцейної освіти на українських землях, а й виражати генезу спортивної освіти й підготовки в умовах загальної освіти відповідно до кожного з етапів еволюції. Відповідно до цього етапи розвитку системи ліцейної освіти, можуть і не збігатися у хронологічних межах з розвитком змісту спортивної підготовки в закладах освіти. Розвиток ліцейської освіти на теренах України розпочався набагато пізніше, ніж розвиток змісту фізкультурної освіти та спортивної підготовки.

Результати аналізу науково-методичної літератури та нормативно-правової бази, діяльності різних типів освітніх закладів дали змогу автору визначити педагогічний ліцей спортивного профілю як інноваційний тип ЗЗСО III ступеня, що забезпечує здобувачам право на індивідуальну освітню траєкторію навчання зі

спортивно-тренувальним профілем навчання в старшій школі, і є структурним підрозділом педагогічного закладу вищої освіти.

Позитивним результатом дослідження є виокремлення ефективних методів і форм навчання і виховання ліцеїстів в умовах профільного навчання: словесні (розповідь, опис техніки вправ, пояснення, коментоване пояснення, інструктажі і вказівки, бесіда, розбір, словесна оцінка, звіт і взаємопояснення, команда, підрахунок, самопроговорювання); практичні (основні, допоміжні, цілісне розучування вправ, розучування за частинами, сувора регламентації, часткова регламентація); наочні (спостереження, безпосередній показ, опосередкована наочність) та самовдосконалення (гігієнічні заходи, спортивне вдосконалення, самостійні заняття із засобами прикладної фізичної підготовки). Серед основних форм організації навчально-виховного та спортивно-тренувального процесу автор виокремлює: уроки, години здоров'я, фізкультурно-художні свята, професійно-спортивні вікторини, некласифікаційні змагання, самостійна робота вдома, заняття у спортивних секціях.

Вагомим доробком дисертанта є розробка прогностичної моделі організації діяльності педагогічного ліцею спортивного профілю, яка охоплює концептуальний (цільовий), змістовий, технологічний та результативний складники. Всі компоненти моделі характеризують основні підходи та принципи організації, специфічні методи і форми профільної підготовки. Компоненти є пов'язаними та взаємозалежними.

У роботі Івегеш А. В. визначив комплекс педагогічних умов підвищення ефективності освітнього процесу ліцею спортивного профілю в неперервній освітній системі: формування мотиваційної налаштованості на успішну діяльність у навчанні і спорті; вдосконалення змісту підготовки ліцеїстів на основі реалізації міжпредметних зв'язків; організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності в процесі вивчення спецкурсів «Спорт проти булінгу», «Спорт заради розвитку», «Спортивне орієнтування», «Професійно-прикладна фізична культура» тощо. Автору вдалося обґрунтувати взаємозв'язок і взаємозалежність педагогічних умов.

Повнота викладення основних результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях.

Матеріали дисертаційного дослідження висвітлено в 9 наукових працях, з яких: 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 – у закордонному науковому періодичному виданні; 1 тези у збірнику матеріалів української науково-практичної конференції, 1 – у збірнику матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 1 – в закордонному виданні.

У наукових працях повною мірою відзеркалено всі розділи рецензованої дисертації. До того ж матеріали дисертаційної роботи Андрія Івегеша були обговорені на міжнародних і всеукраїнських конференціях, засіданнях кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка..

Структура та зміст дисертації відповідають встановленим вимогам до такого виду наукових робіт. Робота Івегеша А. В. не містить текстових запозичень без покликань на відповідні джерела, тобто не має порушень вимог академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження. Високо оцінюючи дисертацію Івегеша Андрія Васильовича, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та дискусійні положення:

1. Зміст першого розділу (пункти 1.1 та 1.2) дещо переобтяжені питаннями еволюції ліцейної освіти на українських землях та охоплює період поч. ХІХ ст. – до нижньої межі дослідження (1990 р.). Наскільки доцільно висвітлювати діяльність громадських організацій та освітніх закладів щодо фізичного виховання молоді в таких великих історичних межах? Це виходить за межі предмета дослідження.
2. Зміст дисертації дещо переобтяжений визначенням в педагогічній теорії понять «модель», «моделювання» – 2.1, «середовище», «освітнє середовище» – 2.2, «умови», «педагогічні умови», «мотив», «потреба», «мотивація досягнення» – 2.3. Натомість після стислого аналізу змісту відомих понять доцільно конкретизувати авторську позицію щодо їх сутності.
3. У змісті дисертації (другий розділ, п. 2.3) має місце деякий дисбаланс опису педагогічних умов. Найбільш глибоко охарактеризована перша педагогічна

умова «Формування мотиваційної налаштованості на успішну діяльність у навчанні і спорті». Проте потребує більш глибокої характеристики друга і третя педагогічні умови, насамперед, щодо видів інтеграції, шляхів реалізації міжпредметних зв'язків, визначення і конкретизації педагогічних стратегій організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності ліцеїстів.

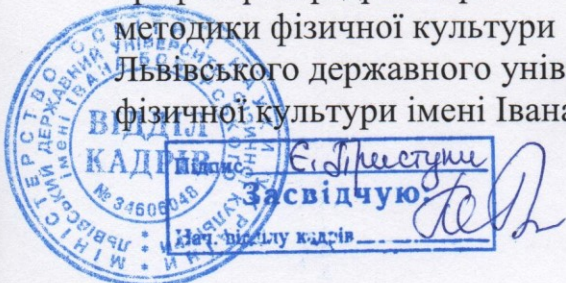
4. На ст. 81 дисертації автор констатує, що діяльність педагогічного ліцею спортивного профілю будується на реалізації низки принципів. Доцільно виокремити та охарактеризувати, які з них є основними, а які – допоміжними, які регулюють діяльність в цілому, а які стосуються організації освітнього процесу в ліцеї.

Загалом, висловлені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, тому не ставлять під сумнів отримані наукові результати.

Аналіз дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація Івгеша Андрія Васильовича «Діяльність педагогічного ліцею спортивного профілю в Україні (1991 – 2023 рр.)» за актуальністю і глибиною, рівнем узагальнення та обсягом, повнотою викладу її основних результатів відповідає вимогам, наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії (PhD) зі спеціальності 011 Освітні/Педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії і
методики фізичної культури
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського



Євгеній ПРИСТУПА